

УДК 336.01

ВПЛИВ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ НА ФІНАНСОВЕ ОЗДОРОВЛЕННЯ БАНКІВ

Стаднійчук Роман Васильович,

аспірант

Університету банківської справи

e-mail: advokatsrv@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-5016-5685

Анотація. Обґрунтовано необхідність використання монетарної політики у фінансовому оздоровленні банків. Визначено її роль у період кризових явищ в економіці і в банківській системі, склад монетарних інструментів та їхні особливості. Обґрунтовано, що в умовах стабілізації вітчизняного банківського сектору регулятивний напрям дій НБУ спрямовувався найперше на підтримку ліквідності банківської системи України через активізацію механізмів рефінансування, зміни в політиці резервування, стримування відпливу коштів за межі банківської системи з варіативним використанням інтервенційних інструментів. Розглянуто монетарні інструменти, які мали безпосередній вплив на фінансове оздоровлення банків у досліджуваному періоді, — облікова ставка, обов'язкові резерви, репо-операції, купівля-продаж державних цінних паперів, своп-операції. Здійснено аналіз динамічних змін облікової ставки як основного монетарного інструменту, за яким НБУ встановлює для суб'єктів грошово-кредитного ринку орієнтир щодо вартості залучених і розміщених грошових коштів на відповідний період, розкрито переваги зниження облікової ставки для оздоровлення банків та економіки. Досліджено використання НБУ як кредитором останньої інстанції для підтримки ліквідності банків на потрібному рівні такий інструмент, як рефінансування їхніх активних операцій. З'ясовано особливості його використання з боку НБУ та еволюцію змін до теперішнього часу. З'ясовано роль операцій купівлі (надання ліквідності) і продажу (вилучення ліквідності) державних цінних паперів (ОВДП), здійснюваних НБУ для підтримки ліквідності банків. Запропоновано використання регулятором ефективних монетарних інструментів і заходів для забезпечення безперебійного функціонування банківської системи.

Ключові слова: монетарна політика, монетарні інструменти, центральний банк, фінансове оздоровлення банків, облікова ставка, рефінансування, операції з цінними паперами.

Формул: 0; рис.: 1; табл.: 2; бібл.: 9.

THE INFLUENCE OF MONETARY POLICY ON THE FINANCIAL RECOVERY OF BANKS

Stadnychuk Roman,

Ph. D. student of Banking University

e-mail: advokatsrv@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-5016-5685

Abstract. This article substantiates the need to use monetary policy in the financial recovery of banks. Its role in the period of crisis phenomena in the economy and in the banking system, the composition of monetary instruments and their features are determined. It is substantiated that in the conditions of stabilization of the domestic banking sector the regulatory direction of the NBU actions was aimed primarily at supporting the liquidity of the banking system of Ukraine through intensification of refinancing mechanisms, changes in reserve policy, restraining the outflow of funds outside the banking system. Monetary instruments that had a direct impact on the financial recovery of banks in the study period are considered — the discount rate, required reserves, repo transactions, purchase and sale of government securities, swap transactions. An analysis of dynamic changes in the discount rate as the main monetary instrument, according to which the NBU sets a benchmark for money market participants on the value of borrowed and placed funds for the period, revealed the benefits of lowering the discount rate for banks and the economy. The use of the NBU as a lender of last resort to maintain the liquidity of banks at the required level is a tool such as refinancing their active operations. The peculiarities of its use by the NBU and the evolution of changes to date have been clarified. The role of operations of purchase (granting liquidity) and sale (withdrawal of liquidity) of government securities carried out by the NBU to support the liquidity of banks has been clarified. The regulator proposes to use effective monetary instruments and measures to ensure the smooth functioning of the banking system. Thus, banks entered the pandemic period without significant imbalances, sufficiently capitalized and highly liquid. The work to clean up and increase the stability of the banking system, carried out since 2015, has yielded an undeniable positive result.

On the contrary, they have supported business and will help restore economic growth in the future by providing loans. Since the crisis unfolded, most banks have quickly shifted to working online. Despite the temporary reduction in the number of operating branches, the availability of banking services has not decreased.

Keywords: monetary policy; monetary instruments, the central bank, financial recovery of banks, discount rate, refinancing, securities transactions.

JEL Classification E42, E52

Formulas: 0; fig.: 1; tabl.: 2; bibl.: 9.

ВЛИЯНИЕ МОНЕТАРНОЙ ПОЛИТИКИ НА ФИНАНСОВОЕ ОЗДОРОВЛЕНИЕ БАНКОВ

Стаднийчук Роман Васильевич,

аспирант

Университета банковского дела

e-mail: advokatsrv@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-5016-5685

Аннотация. Обоснована необходимость использования монетарной политики в финансовом оздоровлении банков. Определены ее роль в период кризисных явлений в экономике и в банковской системе, состав монетарных инструментов и их особенности. Обосновано, что в условиях стабилизации отечественного банковского сектора регулятивное направление действий НБУ направлялось прежде всего на поддержку ликвидности банковской системы Украины по активизации механизмов рефинансирования, изменения в политике резервирования, сдерживания оттока средств за пределы банковской системы с вариативным использованием интервенционных инструментов. Рассмотрены монетарные инструменты, которые имели непосредственное влияние на финансовое оздоровление банков в исследуемом периоде, — учетная ставка, обязательные резервы, репо-операции, купля-продажа государственных ценных бумаг, своп-операции. Осуществлен анализ динамических изменений учетной ставки в качестве основного монетарного инструмента, по которому НБУ устанавливает для субъектов денежно-кредитного рынка ориентир по стоимости привлеченных и размещенных денежных средств на соответствующий период, раскрыты преимущества снижения учетной ставки для оздоровления банков и экономики. Исследовано использование НБУ как кредитором последней инстанции для поддержки ликвидности банков на необходимом уровне такой инструмент, как рефинансирование их активных операций. Выявлены особенности его использования со стороны НБУ и эволюцию изменений до настоящего времени. Выяснена роль операций покупки (предоставления ликвидности) и продажи (изъятия ликвидности) государственных ценных бумаг (ОВГЗ), осуществляемых НБУ для поддержания ликвидности банков. Предложено использование регулятором эффективных монетарных инструментов и мер по обеспечению бесперебойного функционирования банковской системы.

Ключевые слова: монетарная политика, монетарные инструменты, центральный банк, финансовое оздоровление банков, учетная ставка, рефинансирование, операции с ценными бумагами.

Формул: 0; рис.: 1; табл.: 2; библи.: 9.

Вступ. Для ефективного функціонування банківської системи та фінансового оздоровлення банків за потреби важливими є розроблення і реалізація певної монетарної політики. Позитивний вплив монетарної політики на розвиток як банківської системи загалом, так і окремих банківських установ зокрема визначає ефективність самої економіки.

В Україні головним суб'єктом грошово-кредитної політики є Національний банк України (НБУ). Саме він несе відповідальність перед суспільством за стан монетарної сфери, а також той ефект, який ця монетарна політика має на розвиток економіки і суб'єктів господарювання.

Об'єктами, на які найчастіше спрямовується монетарна політика, є такі змінні грошового ринку: пропозиція (маса) грошей, ставка процента, швидкість обігу грошей, валютний курс тощо.

Монетарна політика в широкому розумінні направлена на боротьбу з інфляцією і безробіттям, на досягнення стабільних темпів економічного зростання через регулювання грошової маси в обігу, кредитів і відсоткової ставки. У більш вузькому розумінні монетарна політика використовується для подолання кризових явищ як в економіці загалом, так і в банківському секторі зокрема. Через інструменти монетарної політики НБУ має змогу стимулювати фінансове оздоровлення банків, стабільний розвиток банківської системи та економічне зростання країни загалом. Завдяки інструментам монетарної політики НБУ в довгостроковій перспективі створює в економічних агентів (тобто в усіх учасників економічного життя — людей, підприємств тощо) загальне відчуття макроекономічної стабільності та прогнозованості, що створює міцне підґрунтя для сталого економічного

розвитку. Державне регулювання фінансового оздоровлення банків у цих умовах є одним із найбільш важливих напрямів діяльності держави в напрямі забезпечення стійкості та стабільності банківської системи країни. Тому за допомогою монетарних і немонетарних інструментів впливу держава теж установлює вимоги до банківських установ з метою їхньої фінансової підтримки та оздоровлення в разі потреби.

За таких умов актуальності набуває використання монетарної політики НБУ та її інструментів у фінансовому оздоровленні банківських установ.

Аналіз досліджень і постановка завдання. Теоретичні і практичні аспекти використання монетарних інструментів у банківській діяльності досліджували у своїх роботах О. Дзюблюк, А. Дроб'язок, О. Іщенко, Т. Мельник, В. Міщенко, В. Литвицький, С. Реверчук, М. Хмельярчук та інші вчені, які достатньо глибоко проаналізували сутність монетарної політики, основні її інструменти і наслідки їхнього впливу на фінансове оздоровлення банківської системи. Водночас в їхніх працях основна увага зосереджувалася на проблематиці використання монетарної політики в регулюванні діяльності банківського сектору загалом. З огляду на важливість питань недопущення неплатоспроможності окремих банків питання щодо конкретних заходів фінансового оздоровлення банківських установ з боку НБУ інструментами монетарної політики, особливо з урахуванням нестабільності і сучасної економічної кризи, пов'язаної з коронокризою, потребують поглибленого вивчення.

Метою дослідження в рамках статті є теоретичне обґрунтування сутності монетарної політики як інструменту фінансового оздоровлення банків, оцінка сучасного стану використання її інструментів у вітчизняних банках та окреслення заходів, спрямованих на їх удосконалення.

Результати дослідження. Дослідження монетарних політик державних органів у різних країнах щодо фінансового оздоровлення банків [1, с. 31—36] дозволяє акцентувати увагу на таких моментах. Зазвичай, монетарна політика і дії регуляторних органів зводились до підтримки ліквідності банківських установ. Задіяувались в основному такі регулятивні і фінансові інструменти:

- рефінансування центральними банками країн банків другого рівня в рамках наявних резервів;
- фінансування за рахунок ресурсів міжнародних організацій (МВФ, групи Світового та інших банків);
- дисконтна політика із зменшенням облікових ставок;
- інші заходи (інструменти страхування і гарантування).

Центробанками в різних країнах формувались масштабні антикризові програми і пакети (різного змістовного наповнення). У розвинених країнах для

фінансового оздоровлення банків вдавалися до політики монетарного стимулювання національних економік і дотримання стратегії «кількісного пом'якшення». «Центральні банки відповіли на кризу, забезпечуючи фінансування в іноземній та внутрішній валютах. Стратегічні показники... були знижені контрциклічно» [2]. Діючими операційними інструментами такої політики були: зменшення і підтримка на низькому рівні базових процентних ставок; викуп на відкритих ринках державних та інших боргових зобов'язань.

Пріоритетом сучасної монетарної політики НБУ є досягнення і забезпечення цінової стабільності [3].

В умовах стабілізації вітчизняного банківського сектору регулятивний напрям дій НБУ спрямовувався найперше на підтримку ліквідності банківської системи України. Ключовий вектор його діяльності — антикризова переорієнтація грошово-кредитної та валютно-курсової політики через активізацію механізмів рефінансування, зміни у політиці резервування, стримування відпливу коштів за межі банківської системи з варіативним використанням інтервенційних інструментів. Важливість використання інструментів рефінансування для забезпечення стабільності банківської системи, сприяння відновленню кредитування економіки та керованості обмінним курсом зумовлена тим, що «головним каналом грошової пропозиції потрібно зробити рефінансування комерційних банків, а основним регулятором — ставку процента» [4, с. 31—45, 44].

Основними інструментами сучасної монетарної політики НБУ є облікова ставка, коридор процентних ставок за інструментами постійного доступу (кредитами овернайт і депозитними сертифікатами овернайт), інтервенції на валютному ринку, обов'язкові резерви, репо-операції, купівля-продаж державних цінних паперів, своп-операції. Розглянемо більш детально ті з них, які мали безпосередній вплив на фінансове оздоровлення банків у досліджуваному періоді.

Облікова ставка — основний інструмент монетарної політики. Офіційна облікова ставка — це монетарний інструмент, за яким НБУ встановлює для суб'єктів грошово-кредитного ринку орієнтир щодо вартості залучених і розміщених грошових коштів на відповідний період: коли НБУ змінює її, то впливає на можливість банків та їхніх клієнтів отримувати кредит, що, у свою чергу, впливає на економічне зростання, грошову масу, рівноважну ставку відсотка [3]. Вона слугує одночасно як засіб реалізації грошово-кредитної політики та орієнтир ціни на гроші, а її розмір затверджується рішенням Правління НБУ [5].

Перша встановлена НБУ облікова ставка — 1992 року — дорівнювала 30 %. У добу гіперінфляції, у 1993—1994 рр., вона сягнула рекорду — 300 %. Згодом знизилася і не перевищувала 20 %, аж поки 2015 року знову підвищилася до 30 %. А 2019-го НБУ змінював облікову ставку п'ять разів і знизив її з 18 до 13,5 % [3].

На той час економіка стабілізувалася, переживши шок від анексії Криму, гарячої фази конфлікту на Сході країни, велику чистку банківської системи, початок пікових боргових виплат. Упродовж 2019 року гривня зміцнилася на 20 %, а інфляція вперше за багато років була меншою за цільовий показник і становила 4,1 % [3].

Сьогодні облікова ставка НБУ становить 6,0 %. Це найнижчий рівень за історію його існування. На думку фахівців, це має підтримати економіку під час кризи, пов'язаної з коронавірусом і карантинном, зміцнити спроможність учасників фінансового ринку протистояти кризовим явищам.

Ліквідність банку є його динамічним станом, який забезпечує своєчасність, повноту і безперервність виконання всіх її сукупних зобов'язань, відіграє важливу

роль у забезпеченні її платоспроможності та фінансової стійкості. З огляду на це забезпечення і підтримка оптимального рівня банківської ліквідності є складним процесом управління, який здійснюється за участі НБУ.

Вважаємо, що регулювання ліквідності банківської системи має важливе значення в досягненні цілей фінансового оздоровлення банків. Діяльність НБУ з регулювання ліквідності банків мала значний вплив на їхню діяльність у досліджуваному періоді. Так, динаміка показників, що характеризують ліквідність банківської системи, свідчить, що наразі банківська система України має значний профіцит ліквідності, про що свідчать кошти банків, що зберігаються на кореспондентських рахунках в НБУ і які є одними з найбільш високоліквідних, безризикових активів (рис.).

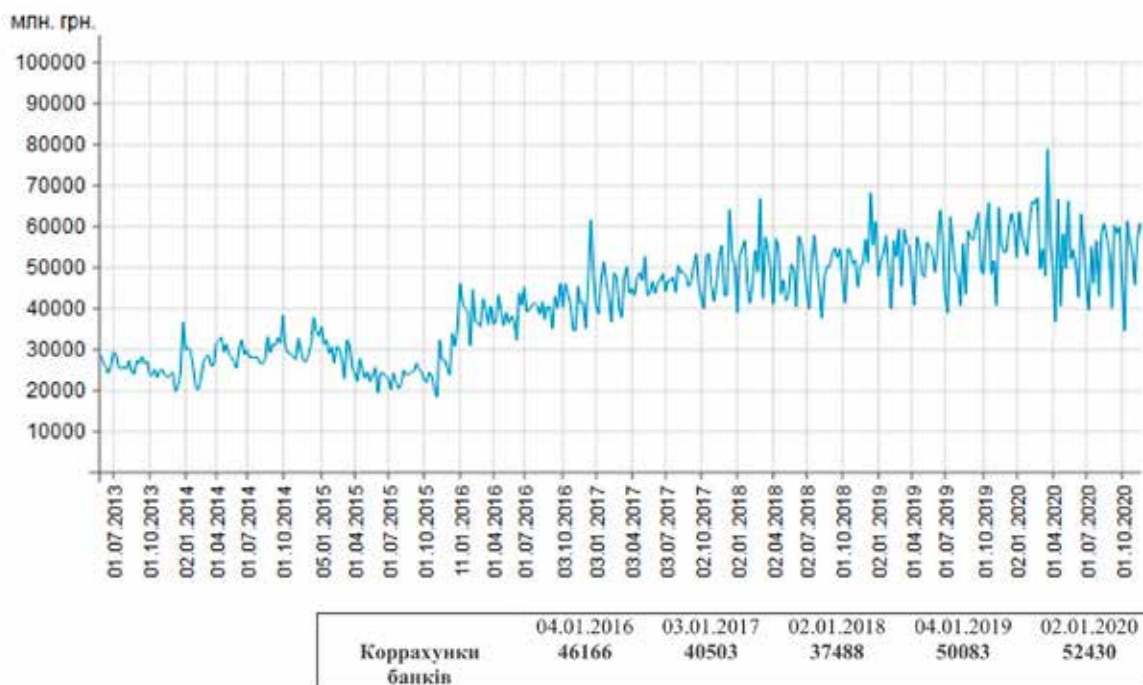

Рис. Динаміка залишків на кореспондентських рахунках банків України в НБУ упродовж 2013—2020 рр.

Джерело: [6].

Ліквідність банківської системи на початку грудня 2020 року залишалася на стабільно високому рівні. Так, на коррахунках банків станом на 01.12.2020 зберігається 51 546 млн грн. Більшість із 74-х банків, які працюють зараз в Україні, є прибутковими [6].

Такий високий показник ліквідності системи сформований за рахунок зниження бізнес-активності загалом через карантинні обмеження COVID-19, зменшення попиту з боку компаній і населення на банківські послуги та інвестиції, а також через недостатнє кредитування.

НБУ як кредитор останньої інстанції для підтримки ліквідності банків на потрібному рівні, особливо за кризових умов розвитку економіки, здійснює

рефінансування їхніх активних операцій. Під рефінансуванням розуміють забезпечення центральним банком комерційних банків додатковими резервами на кредитній основі, тобто запозиченими резервами [7]. Ініціаторами рефінансування виступають комерційні банки, які звертаються до центрального банку в разі вичерпання можливостей поповнити свої резерви з інших джерел.

НБУ надається можливість для банків отримати кредити «овернайт» або придбати депозитні сертифікати «овернайт». Щодо порядку надання кредитів рефінансування, то НБУ надає банкам кредити рефінансування шляхом проведення кількісного або процентного тендера з підтримання ліквідності банків.

Повідомлення про проведення кількісного або процентного тендера з підтримання ліквідності банків надсилається щотижня засобами системи електронної пошти і розміщується на сторінці офіційного інтернет-представництва. Наразі основними операціями визнаються тендери як із рефінансування строком до

90 днів, так і з розміщення депозитних сертифікатів строком до семи днів.

Динаміку обсягів операцій із рефінансування банків через кредити «овернайт» і тендерні й інші кредити упродовж досліджуваного періоду відображено в *табл. 1*.

Таблиця 1

Динаміка обсягів рефінансування Національним банком України вітчизняних банків упродовж 2016—2020 рр., млн грн

За станом на	Рефінансування банків (залишок за основною сумою)	у тому числі:				
		кредити O/N	тендерні кредити		інші кредити	
			усього	з них: без неплатоспроможних та банків у стадії ліквідації	усього	з них: без неплатоспроможних і банків у стадії ліквідації
04.12.2016	71 241	53	2 589	2 589	68 599	23 022
04.01.2017	67 894	0	1 555	1 555	66 340	21 314
03.01.2018	61 673	0	7 374	7 125	54 299	11 106
03.01.2019	54 802	1	4 200	4 200	50 601	9 793
03.01.2020	45 019	0	104	104	44 916	7 621
04.12.2020	80 795	110	45 462	45 462	35 223	0

Джерело: [6].

Так, як видно з *табл. 1*, обсяг рефінансування банків регулятором збільшився станом на 04.12.2020 порівняно з аналогічним періодом 2016 року на 9 554,0 млн грн, а порівняно з початком 2020-го обсяг рефінансування банків зріс майже удвічі — із 45 019,0 млн грн до 80 795,0 млн грн. На нашу думку, залучення банками кредитів від НБУ 2020 року пов'язано більшою мірою з можливістю реалізації дохіднішої стратегії роботи на ринку. Найменша за всю історію банківської системи облікова ставка у 6 % спонукає банки, у яких є достатнє забезпечення, активно користуватися ресурсом від НБУ.

Отже, попри негативні тренди розвитку економіки 2020 року, спровоковані потужним поширенням коронавірусу як у світі, так і в Україні, вітчизняна банківська система залишається стабільною.

Починаючи з 2016 року регулятор оптимізував інструменти управління ліквідністю банківської системи, зокрема кредити «овернайт», операції прямого репо і кредити рефінансування строком до 90 днів, що надаються за допомогою проведення тендерів. Ці зміни дозволили банкам задовольняти свої короткострокові потреби в ліквідності.

Окрім цього, з 2016 року НБУ надав можливість банкам на використання механізму роловера — надання банкові кредиту для погашення раніше взятих кредитів рефінансування і «овернайт», заставою за якими були державні облігації України та депозитні сертифікати НБУ. Крім того, розширено перелік цінних паперів, які Нацбанк почав приймати як заставу за кредитами «овернайт» і операцій прямого репо, зо-

крема облігації міжнародних фінансових організацій стали приймати і за кредитами «овернайт», і операціями прямого репо. Також надано можливість збільшувати, зменшувати або проводити заміну застави за кредитами рефінансування.

Ще одне важливе нововведення регулятора в цьому напрямі — це запровадження в березні 2020 року довгострокового рефінансування банків на строк до п'яти років, на додаток до стандартних короткострокових інструментів рефінансування. Цей крок був спрямований на виконання одразу кількох цілей, пов'язаних як зі збереженням фінансової стабільності банківської системи України, так і стимулюванням економічного зростання:

по-перше, механізм довгострокового рефінансування надасть підтримку банківському кредитуванню в національній валюті, підсилюючи ефект зниження облікової ставки і запровадження стимулювальних нормативів резервування;

по-друге, новий інструмент виступив додатковою гарантією підтримки достатньої ліквідності в банківській системі, що важливо й для безперебійного проведення клієнтських операцій в умовах погіршення настроїв учасників фінансового ринку через поширення коронавірусу.

НБУ переглянув також підхід до формування процентної ставки і встановив, що процентна ставка — це облікова ставка НБУ плюс постійна величина у процентних пунктах, яка пізніше була встановлена на нульовому рівні. Завдяки цим нормативним змінам банки отримали можливість залучати на тендерах

короткострокові кредити до 90 днів і довгострокові кредити рефінансування до п'яти років виключно за обліковою ставкою без жодних додаткових процентів. Сьогодні ж дуже важливим є те, щоб ці ресурси активно працювали для кредитування. Ще одним вагомим інструментом монетарної політики для управління банківським сектором є обов'язкові резерви. Цей ін-

струмент накладає на банки зобов'язання зберігати частину залучених коштів на кореспондентському рахунку в Національному банку України. Нормативи обов'язкового резервування, починаючи з 2004 року, доволі часто змінювалися монетарним регулятором аж до кінця 2014-го, а після того ні разу не коригувалися (табл. 2).

Таблиця 2

Нормативи обов'язкового резервування в Україні з 01.10.2004 і по теперішній час

	за строковими депозитами нефінансових корпорацій та домашніх господарств		за коштами на поточних рахунках та депозитами на вимогу нефінансових корпорацій та домашніх господарств		за коштами, залученими іншими депозитними корпораціями від інших депозитних корпорацій-нерезидентів та інших фінансових корпорацій-нерезидентів
	у національній валюті	в іноземній валюті	у національній валюті	в іноземній валюті	
01.10.2004-24.12.2004	7	7	8	8	-
25.12.2004-31.08.2005	6	6	7	7	-
01.09.2005-09.05.2006	6	6	8	8	-
10.05.2006-31.07.2006	4	4	6	6	-
01.08.2006-30.09.2006	2	3	3	5	-
01.10.2006-04.12.2008	0.5	4	1	5	-
05.12.2008-04.01.2009	0	3	0	5	-
05.01.2009-31.01.2009	0	4	0	7	-
01.02.2009-30.06.2011	0	4	0	7	2

	за строковими депозитами нефінансових корпорацій та домашніх господарств			за коштами на поточних рахунках та депозитами на вимогу нефінансових корпорацій та домашніх господарств		за коштами, залученими іншими депозитними корпораціями від інших депозитних корпорацій-нерезидентів та інших фінансових корпорацій-		
	у національній валюті	в іноземній валюті		у національній валюті	в іноземній валюті	у національній валюті	в іноземній валюті (крім російських рублів)	у російських рублях
		короткострокові	довгострокові					
01.07.2011-29.11.2011	0	6	2	0	8	0	2	2
30.11.2011-30.03.2012	0	7.5	2	0	8	0	2	2
31.03.2012-29.06.2012	0	8	2	0	8.5	0	2	0
30.06.2012-30.06.2013	0	9	3	0	10	0	3	0

	за строковими депозитами нефінансових корпорацій та домашніх господарств			за коштами на поточних рахунках та депозитами на вимогу нефінансових корпорацій та домашніх господарств			за коштами, залученими іншими депозитними корпораціями від інших депозитних корпорацій-нерезидентів та інших фінансових корпорацій-		
	у національній валюті	в іноземній валюті		у національній валюті	в іноземній валюті		у національній валюті	в іноземній валюті (крім російських рублів)	у російських рублях
		короткострокові	довгострокові		нефінансові корпорації	домашні господарства			
01.07.2013-29.09.2013	0	10	5	0	10	15	0	5	0
30.09.2013-18.08.2014	0	10	7	0	10	15	0	5	0
19.08.2014-30.12.2014	0	10	7	0	10	15	0	5	5

	за строковими депозитами	за коштами на поточних рахунках та депозитами на вимогу
з 31.12.2014	3	6.5

Джерело: [8].

Зниження нормативів обов'язкового резервування 2014 року зумовило зростання вільної ліквідності та в подальшому призвело до проведення НБУ значного обсягу мобілізаційних операцій із зменшення надлишкової ліквідності. З 10 березня 2020 року НБУ знизив до нуля обов'язкові резерви під кошти в національній валюті, а під валютні — підвищив до 10 %. Таким чином, сьогодні норми обов'язкових резервів банків залежать від валюти залучених коштів, а не від їхньої строковості, як раніше. До цього часу нормативи обов'язкового резервування для банків розраховувалися залежно від строковості залучених коштів: для строкових коштів вони становили 3 %, для коштів, залучених на поточні рахунки, — 6,5 % [8].

Обнулення вимог обов'язкового резервування в національній валюті одночасно із зменшенням облікової ставки НБУ дало можливість банкам здешевити залучення коштів у національній валюті, а це, у свою чергу, надасть додатковий імпульс процесові здешевлення також кредитів у національній валюті. Збільшення ж нормативу резервування коштів у іноземній валюті до 10 % використовується НБУ як засіб регулювання валютної структури банківських балансів з метою зменшення «доларизації» економіки. Таким чином, НБУ мотивує банки нарощувати обсяги операцій у національній валюті, але ускладнює для них залучення валютних вкладів, а також кредитування в іноземній валюті.

Таким чином, Національний банк продовжує вживати заходів для забезпечення безперебійного функціонування банківської системи.

НБУ з метою регулювання грошово-кредитного ринку може здійснювати операції купівлі (надання ліквідності) і продажу (вилучення ліквідності) державних цінних паперів (ОВДП). Вони можуть проводитись як на біржовому, так і позабіржовому фондовому ринках. Наразі НБУ дотримується зобов'язання уникати будь-яких форм фіскального домінування, у тому числі прямої або непрямої підтримки бюджетних витратків.

Це зобов'язання, що впливає з принципу інституційної, фінансової та операційної незалежності Національного банку, було включено до Основних засад грошово-кредитної політики на середньострокову перспективу і підтверджено Стратегією монетарної політики Національного банку України [9].

На виконання цього зобов'язання було встановлено граничний обсяг ОВДП у портфелі НБУ на 2018—2019 рр. Такий обсяг не передбачає набуття ним у власність нових державних цінних паперів, оскільки на його баланс після криз 2008—2009 і 2014—2015 років накопичилося ОВДП на суму понад 300 млрд грн [6]. Переважна частина цих цінних паперів була випущена на неринкових умовах (для докапіталізації державних банків, НАК «Нафтогаз України» тощо), а їхній величезний сумарний обсяг стане загрозою для

ринку цінних паперів у разі виставлення на продаж. Також у процесі розширення Нацбанком переліку інструментів із підтримки довгострокової ліквідності банків упродовж 2016—2020 років було передбачено і внесення окремих змін щодо операцій прямого репо. Так, було запроваджено перехід права власності на цінні папери до НБУ, з яким Національний банк здійснив цю репо-операцію. Раніше, згідно з чинними нормами, операції прямого репо проводились тільки з цінними паперами, право власності за якими залишалося в банку, з яким Національний банк здійснив цю репо-операцію. Таким чином, передбачення переходу права власності при проведенні таких операцій дозволить знизити ризики НБУ як кредитора і підвищити ліквідність вторинного ринку цінних паперів та рівень загальної ринкової ліквідності.

Національний банк України, крім перерахованих вище інструментів, може використовувати у своїй операційній діяльності такий інструмент, як купівля-продаж іноземної валюти на умовах своп. Він класифікує його як валютну операцію зі строковістю не більше ніж три місяці. Цей інструмент використовується центральним банком нерегулярно для оперативного постачання ліквідності на ринок ширшому колу учасників, переважно тим, що не мають державних цінних паперів у портфелі. Основними перевагами операцій валютного свопу порівняно з прямими операціями з купівлі-продажу валюти є їхня зворотність і строковість. Комерційні банки можуть використовувати цей інструмент як для хеджування валютних ризиків, так і для отримання додаткової гривневої ліквідності на певний строк.

Висновки. Отже, банки увійшли в період пандемії без помітних дисбалансів, достатньо капіталізованими і високоліквідними. Робота з очищення і підвищення стійкості банківської системи, проведена з 2015 року, дала беззаперечний позитивний результат. Уперше в історії під час кризи вітчизняні банки не стали чинником посилення економічної нестабільності. Навпаки, вони підтримували бізнес і сприятимуть відновленню економічного зростання в майбутньому, надаючи кредити. З часу розгортання кризи більшість банків досить швидко переорієнтувалася на роботу онлайн. Попри тимчасове скорочення кількості працюючих відділень, доступність банківських сервісів не знизилася. Загалом, Україна за останній рік стала більш досвідченою та успішною в контексті наближення власних підходів до кращих світових зразків монетарного регулювання. Якщо раніше облікова ставка НБУ була достатньо умовним показником (важливим хіба що для визначення розміру штрафних санкцій за договорами), то сьогодні вона має реальний вплив на вартість грошей в економіці, а банки присвячують більше уваги макроекономічному аналізу та спробам на його підставі спрогнозувати подальші дії регулятора. Це ознака сучасного фінансового ринку.

Список використаної літератури

1. Махотаева М. Ю. Практика применения денежно-кредитных инструментов / М. Ю. Махотаева, М. А. Николаев // Деньги и кредит. — 2003. — № 10. — С. 31—36.
2. The global crisis and financial intermediation in emerging market economies [Electronic resource] // BIS Papers. — 2010. — December. — № 5. — Available at : <http://www.bis.org/publ/bppdf/bispap54.htm>.
3. Офіційне Інтернет-представництво Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua>.
4. Глазьев С. О. Практичности количественной теории денег, или Сколько стоит догматизм денежных властей / С. О. Глазьев // Вопросы экономики. — 2018. — № 7. — С. 31—45.
5. Положення про процентну політику Національного банку України : Постанова Правління Національного банку України від 18.08.2004 № 389 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua>.
6. Офіційне Інтернет-представництво Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://index.minfin.com.ua>.
7. Центральний банк і грошово-кредитна політика : навч. посібник / за ред. Т. Д. Косової, О. О. Папаїки. — Київ : Центр учбової літератури, 2011. — 328 с.
8. Статистика [Електронний ресурс] / Національний банк України. — Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=65162&cat_id=36674.
9. Про Стратегію монетарної політики Національного банку України : Рішення Ради НБУ № 37-рд від 13.07.2018 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua>.

References

1. Mahotaeva, M. Yu., & Nikolaev, M. A. (2003). *Praktika primeneniya denezhno-kreditnyh instrumentov* [The practice of using monetary instruments]. *Dengi i kredit — Money and Credit*, 10, 31—36 [in Russian].
2. The global crisis and financial intermediation in emerging market economies. (2010, December). *BIS Papers*, 5. Retrieved from <http://www.bis.org/publ/bppdf/bispap54.htm>.
3. Natsionalnyi bank Ukrainy. (n. d.). *Ofitsiine Internet-predstavnytstvo* [Official Internet representation]. Retrieved from <http://www.nbu.gov.ua> [in Ukrainian].
4. Glaz'ev, S. O. (2018). *Praktichnosti kolichestvennoj teorii deneg, ili skol'ko stoit dogmatizm denezhnyh vlastej* [The practicality of the quantitative theory of money, or how much the dogmatism of the monetary authorities costs]. *Voprosy ekonomiki — Economic Issues*, 7, 31—45 [in Russian].
5. Natsionalnyi bank Ukrainy. (2004). *Polozhennia pro protsentnu polityku Natsionalnoho banku Ukrainy: Postanova Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy vid 18.08.2004 № 389* [Regulations on the interest rate policy of the National Bank of Ukraine: Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine of 18.08.2004 № 389]. Retrieved from <http://www.nbu.gov.ua> [in Ukrainian].
6. Ministerstvo finansiv Ukrainy. (n. d.). *Ofitsiine Internet-predstavnytstvo* [Official Internet representation]. Retrieved from <https://index.minfin.com.ua>.
7. Kosova, T. D., & Papaika, O. O. (Eds.). (2011). *Tsentrnyi bank i hroshovo-kredytna polityka* [Central Bank and monetary policy]. Kyiv: Tsentri uchbovoyi literatury [in Ukrainian].
8. Natsionalnyi bank Ukrainy. (n. d.). *Statystyka* [Statistics]. Retrieved from https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=65162&cat_id=36674.
9. Natsionalnyi bank Ukrainy. (2018). *Pro Stratehiiu monetarnoi polityky Natsionalnoho banku Ukrainy: Rishennia Rady NBU № 37-rd vid 13.07.2018* [On the Monetary Policy Strategy of the National Bank of Ukraine: Decision of the NBU Council № 37-rd of July 13, 2018]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].